

Esas Sayısı : 2009/29 (Siyasi Parti Mali Denetimi)

Karar Sayısı : 2016/38

Karar Tarihi: 22.12.2016

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokrat Partinin 2008 yılı kesin hesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İcütüzüğü hükümleri uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI ve Erdal TERCAN'ın katılımlarıyla 11.4.2012 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında;

2. Demokrat Partinin 2008 yılı kesin hesabının incelenmesi sonucunda;

- Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine,

- Esas incelemenin yapılabilmesi amacıyla Genel Merkez kesin hesabının dayanağını oluşturan gelir-gider belgeleri ile bu belgelerin kaydedildiği defterleri Sayıştay Başkanlığına göndermesi için Partiye bu kararın tebliğinden itibaren 30 gün süre verilmesine, OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

3. Demokrat Partinin, Anayasa Mahkemesine verdiği 2008 yılı kesin hesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren ve Raportör Sadettin CEYHAN tarafından heyete sunulan esas inceleme raporu, Anayasa ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüülüp düşünöldü:

4. Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Partinin 2008 yılı gelirlerinin 14.868.064,05 TL, giderler toplamının 13.788.485,43 TL, gelecek yıla devreden nakit tutarının 1.441.167,65 TL olduğu anlaşılmaktadır.

5. Partinin 2008 yılı kesin hesabının gelir ve gider rakamlarının yukarıda açıklanan tutarlardan oluştuğu, bu haliyle 2008 yılı kesin hesabının doğru, denk ve 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

6. Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

7. Partinin Genel Merkez gelirleri toplamı 12.404.908,11 TL olup bunun 460.760,00 TL'si alınan örgüt yardımlarından, 679.800,00 TL'si kira gelirlerinden, 31.681,00 TL'si satış gelirlerinden, 10.083.129,08 TL'si faiz gelirlerinden, 1.149.538,03 TL'si çeşitli gelirlerden oluşmaktadır.

8. Parti Genel Merkezinin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

9. Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

10. Partinin 2008 yılında il örgütlerine ilişkin gelirleri 2.463.155,94 TL olup bunun 8.552,00 TL'si üye yıllık aidatlarından, 534.023,01 TL'si bağışlardan, 1.816.699,00 TL'si alınan örgüt yardımlarından, 15.300,00 TL'si diğer gelirlerden, 88.581,93 TL'si önceki yıl gelirlerinden oluşmaktadır.

11. Parti il örgütlerinin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

12. Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

13. Partinin Genel Merkez giderleri toplamı 11.296.975,69 TL olup bunun 2.262.608,77 TL'si personel giderlerinden, 1.816.699,00 TL'si teşkilata yardım giderlerinden, 797.671,21 TL'si temsil ağırlama giderlerinden, 2.290.786,13 TL'si yönetim giderlerinden, 527.896,76 TL'si seyahat giderlerinden, 763.061,42 TL'si kira giderlerinden, 1.217.521,30 TL'si basın yayın giderlerinden, 217.314,96 TL'si demirbaş giderlerinden, 665.865,67 TL'si vergi vb. giderlerden, 346.337,54 TL'si propaganda giderlerinden, 95.959,38 TL'si geçmiş yıl giderlerinden, 295.253,55 TL'si çeşitli giderlerden oluşmaktadır.

14. Parti Genel Merkezinin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışındaki giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

1- Aşağıda detayı verilen harcamalara ilişkin olarak 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 74. maddesine uygun belgelerin varsa gönderilmesi, aksi halde ilgili belgeler olmadan ödeme yapılması nedenlerinin açıklanması istenilmiştir.

Ödeme Emri Belgesinin		Gider Çeşidi	İstenilen Belge	Tutar
Tarihi	Numarası			
5.3.2008	40	Tanıtım Gideri	Fatura	4.232,34
10.3.2008	44	Ulaşım Gideri	Fatura	609,00
9.4.2008	64	Basın-Yayın Giderleri	Fatura	1.201,21
25.4.2008	74	Ulaşım Gideri	Fatura	229,80
16.6.2008	112	Yönetim Gideri	Fatura	270,90
8.7.2008	133	Müşavirlik Bedeli	Fatura	2.000,00
18.11.2008	197	Yönetim Gideri	Fatura	1.216,10
3.1.2008	267	İletişim Gideri	Fatura	9.260,00
2.11.2008	286	Yönetim Gideri	Fatura	4.457,20
3.12.2008	290	Yönetim Gideri	Fatura	1.398,46
22.12.2008	298	Yönetim Gideri	Fatura	2.986,94
15.12.2008	305	Yönetim Gideri	Fatura	9.568,49
5.1.2008	462	Yönetim Gideri	Fatura	15.340,00
23.1.2008	465	Yönetim Gideri	Fatura	3.116,17
			TOPLAM	55.886,61

Parti, bu harcamaların siyasi faaliyetlerle ilgili giderler olduğunu belirtmiş ancak bu giderlere ilişkin olarak kanıtlayıcı herhangi bir belge sunmamıştır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 70. maddesinde, beş (2008 yılı için 52,37 TL) liraya kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı belirtildiğinden, bu miktarı aşan harcamaların makbuz veya fatura gibi geçerli ve kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir.

2820 sayılı Kanun'un 74. maddesinin altıncı fıkrasında ise "Siyasi partiler harcamalarını fatura, fatura yerine geçen belgeler ile bu belgelerin temin edilmesinin mümkün olmadığı hallerde harcamanın doğruluğunu gösterecek muhtevaya sahip olmak şartıyla diğer belgelerle tevsik ederler. Ancak kaybolma, yırtılma ve yanma gibi mücbir sebeplerle aslının temin edilemediği hallerde, fatura ve fatura yerine geçen belgeler yerine bu belgeleri düzenleyenlerden alınacak tasdikli örnekleri kullanılabilir." hükmü yer almaktadır.

Parti, yukarıdaki tabloda belirtilen giderlere ilişkin fatura asıllarını sunmamıştır. Bu nedenle fatura aslı olmaksızın veya Vergi Usul Kanunu'na uygun olarak düzenlenmiş belge olmadan kaydedilen giderin, Kanun'un öngördüğü anlamda belgeye dayandırılmış olduğunun kabul edilmesi mümkün değildir. 55.886,61 TL tutarında Parti mal varlığının Hazineye irat kaydedilmesi gerekir.

2- Yapılan konaklama harcamasına ilişkin faturanın aslına ilişkin ödeme gerçekleştirildiği halde ayrıca fotokopisiyle de ödeme gerçekleştirilmiştir. Söz konusu durumun varsa izahı istenilmiştir.

Ödeme Emri Belgesinin		Niteliği	Tutarı
Tarihi	Numarası		
12.4.2008	67	Asıl Fatura	1.722,96
9.4.2008	64	Fotokopi Fatura	1.722,96

Parti yetkilileri bu durumun sehven meydana geldiğini belirtmişlerdir.

Aslına ilişkin ödemesi gerçekleştirilen bir harcamaya ilişkin olarak ayrıca fotokopi belgeyle de ödeme yapılması mümkün olmadığından 1.722,96 TL tutarında Parti mal varlığının Hazineye irat kaydedilmesi gerekir.

3- Bir takım gider fişleriyle fatura bedelinden daha fazla tutarda ödemede bulunulması nedenlerinin izahı istenilmiştir.

Ödeme Emri Belgesinin		Firma	Fatura tutarı	Ödeme tutarı	Fark
Tarihi	Numarası				
31.8.2008	147	Parlamend Seyahat Acentası	2.383,00	2.803,00	420,00
24.11.2008	201	Eyüpoğlu Oto	265,00	585,00	320,00
				TOPLAM	740,00

Parti yetkilileri göndermiş oldukları savunmalarında, seyahat acentasına yapılan fazla ödemenin bilet değişikliğiyle ilgili ortaya çıkan ek bir maliyetten kaynaklandığını belirtmişlerdir. Eyüpoğlu Oto'ya yapılan fazla ödemenin ise farklı bir fatura muhteviyatından kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Ancak yapılan fazla ödemelere ilişkin olarak farklı bir fatura veya harcamayı tevsik edecek bir belge göndermemişlerdir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 70. maddesinde, beş (2008 yılı için 52,37 TL) liraya kadar olan harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı belirtildiğinden, bu miktarı aşan harcamaların makbuz veya fatura gibi geçerli ve kanıtlayıcı belgeye dayanması gerekmektedir.

2820 sayılı Kanun'un 74. maddesinin altıncı fıkrasında ise "Siyasi partiler harcamalarını fatura, fatura yerine geçen belgeler ile bu belgelerin temin edilmesinin mümkün olmadığı hallerde harcamanın doğruluğunu gösterecek muhtevaya sahip olmak şartıyla diğer belgelerle tevsik ederler. Ancak kaybolma, yırtılma ve yanma gibi mücbir sebeplerle aslının temin edilemediği hallerde, fatura ve fatura yerine geçen belgeler yerine bu belgeleri düzenleyenlerden alınacak tasdikli örnekleri kullanılabilir." hükmü yer almaktadır.

Parti, söz konusu harcamaların bilet değişikliğinden veya farklı bir faturadan (mal ve hizmet alımı karşılığı düzenlenen) kaynaklandığını ileri sürüyorsa, bu iddiasını fatura veya fatura yerine geçen bir harcama belgesiyle kanıtlamak zorundadır. Ancak parti bu iddiasına dayanak olarak herhangi bir harcama belgesi sunmamıştır. Bu itibarla 740,00 TL tutarında Parti mal varlığının Hazineye irat kaydedilmesi gerekir.

15. Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

16. Partinin 2008 yılında il örgütlerine ilişkin giderler toplamı 2.491.509,74 TL olup; bunun 204.428,26 TL'si personel giderlerinden, 6.722,74 TL'si teşkilata yardım giderlerinden, 246.044,15 TL'si temsil ağırlama giderlerinden, 899.309,75 TL'si yönetim giderlerinden, 19.751,45 TL'si seyahat giderlerinden, 511.719,19 TL'si kira giderlerinden, 78.876,41 TL'si basın yayın giderlerinden, 1.710,06 TL'si vergi vb. giderlerden, 112.887,32 TL'si propaganda giderlerinden, 201.974,25 TL'si geçmiş yıl giderlerinden, 208.086,16 TL'si çeşitli giderlerden oluşmaktadır.

17. Parti il örgütlerinin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Kanun'a uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

18. Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

C- Parti Mallarının İncelenmesi

19. Demokrat Partinin sunmuş olduğu defter ve belgeler üzerinde yapılan incelemelerde Partinin 2008 yılında herhangi bir taşınmaz ile menkul kıymet ve hak ediniminde bulunmadığı, edinmiş olduğu toplam 132.814,96 TL tutarındaki taşınır mal edinimlerinin ise 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 68. maddesine uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

20. Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamıştır.

IV- SONUÇ

Demokrat Partinin 2008 yılı kesin hesabının incelenmesi sonucunda;

1- 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine aykırı olarak partinin amaçlarına uygun olmayan ve parti tüzel kişiliği adına yapılmış harcama olarak kabulü mümkün görülmeyen 58.349,57 TL karşılığı Parti mal varlığının, 2820 sayılı Kanun'un 75. maddesi uyarınca Hazineye irat kaydedilmesine,

2- Partinin 2008 yılı kesin hesabında gösterilen 14.868.064,05 TL. gelir toplamının, 13.788.485,43 TL gider toplamının, 1.441.167,65 TL gelecek yıla devreden nakit miktarının, 388.230,92 TL dönem sonu borçlarının Hazineye irat kaydedilenler dışında kalan bölümünün eldeki bilgi ve belgelere göre doğru, denk ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşılığı ve OYÇOKLUĞUYLA, 22.12.2016 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Burhan ÜSTÜN

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Esas Sayısı : 2009/29 (S.P.M.D.)

Karar Sayısı : 2016/38

KARŞIOY YAZISI

1. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 74. maddesinde, siyasi partilerin genel başkanlarının, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesin hesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesin hesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesine vermeleri gerektiği öngörülmüştür. Aynı mahiyetteki bir hüküm 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 55. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer almaktadır.

2. Anayasa Mahkemesine gelen her türlü işler gibi siyasi parti mali denetimleri de "ilk inceleme" ve "esas inceleme" aşamalarından geçerek karara bağlanmaktadır. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 56. maddesinde düzenlenmiş olan siyasi parti mali denetimlerinde ilk ve esas inceleme usulünde herhangi bir süre öngörülmemiştir.

3. Mali denetimi yapılan Partinin inceleme yılına ait hesaplarının ilk incelemesi 11.4.2012 günü yapılmıştır. Esas inceleme ise henüz sonuca bağlanmıştır. Bu durumda, denetimi yapılan Partinin geçmiş yıllara ait mali denetimlerinin ilk ve/veya esas incelemelerinin kesin karara bağlandığı tarih itibariyle, denetim yılına ait kesin hesapların Anayasa Mahkemesine sunulmasından itibaren beş yıl müddetle sonuçlandırılmadığı açıktır.

4. Anayasada öngörülen siyasi parti mali denetimi kurumunun amaçlarına, hukukun genel ilkelerine ve korunmak istenen demokratik değerlere bakıldığında, her hangi bir Devlet katkısı da almayan partilerin mali denetimlerinin ait olduğu yıldan çok uzun zaman geçtikten sonra yapılmasının hangi üstün hukuki yarara hizmet ettiğini anlamak güçtür. Bu nedenle, büyük gecikmelerle yapılan bu tür mali denetimlerin karara bağlanması

ve denetim bağı hukuki sonuçlar çıkarılması yerine, dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilmesi gerekmektedir. Bu konudaki gerekçelerimiz kısmen daha önceki mali denetimlere ilişkin karşıoy yazılarımızda da açıklanmıştır (S.P.M.D., E:2009/37, K:2014/86, 30.01.2015 tarihli ve 29252 sayılı Resmi Gazete; S.P.M.D. E:2001/20, K:2009/48, 26.11.2009 tarihli Resmi Gazete).

5. Konunun hukuk devletinin temel unsurlarından olan hukuk güvenliği ve adil yargılanma hakkına aykırılık içeren boyutları bulunduğu kadar, siyasi parti özgürlüğüne yapılmış bir temel hak ihlali de söz konusu olabilecektir. Bunun nedenleri aşağıda açıklanmıştır.

6. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devletinin temel bir ögesinin de hukuk güvenliği olduğu, Anayasa Mahkemesinin de birçok kararında vurgulanmıştır.

7. Yasaların toplum hayatında hangi işlem veya eylemleri yaptırma bağladığı, hangi eylemlerin suç veya kabahat oluşturdukları, kasıtlı veya kusurlu olarak meydana gelen hukuka aykırılıkların hangi sonuçları doğuracağı, bu konularda hangi işlemlerin kimler tarafından yapılacağı, kusurlu eylemin ne zamana kadar soruşturulacağı ve kovuşturulacağı, yasalarda ve Anayasa ile yasaların verdiği yetkiye dayanarak gerçekleştirilmiş alt düzenlemelerde açıkça belirtilmiş olmalıdır. Aksi takdirde hukuki öngörülebilirlikten ve hukuk güvenliğinden söz edilemez.

8. Siyasi Partilerin mali denetimi, Anayasada, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da ve Anayasa Mahkemesi İhtüzüğü'nde düzenlenmiştir. Mevzuatta, mali denetimin prosedürü hakkında ayrıntılı hükümler yer almakla birlikte, sürelerle ilgili hükümler sadece 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun belge saklama yükümlülüğüne ilişkin 69. ve 70. maddelerinde yer almaktadır. Buna göre, siyasi partilerin gelir ve gider belgelerini saklama yükümlülüğü, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili siyasi partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır. İptal ve itiraz davalarındaki aksine, mali denetimlerde ilk incelemenin hangi süre içinde yapılacağı 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununda belirtilmediği gibi, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununda da belirtilmemiştir. Buna göre, belge saklama yükümlülüğü, başlangıcı belirsiz ve öngörülemeyen bir tarihe endekslenmek suretiyle, belirsiz bir süre boyunca ötelenmektedir.

9. Öte yandan, mevzuatta, siyasi partilerin hesaplarını, hesap yılını takip eden Haziran ayının sonuna kadar Anayasa Mahkemesine vermeleri öngörülmüş olmakla birlikte, denetimin hangi sürede karara bağlanacağı hakkında da tabiatıyla bir hüküm bulunmamaktadır.

10. Hukuk güvenliğinin gereği olan öngörülebilirlik ilkesi, kişilerin belirsiz sürelerle denetlenme ve muhtemel bir para cezasına çarptırılma tehdidi altında tutulmalarına olanak vermez. Nitekim hukukumuzda gerek 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ile gerek Ticaret Kanunu'ndaki hükümlerle, belge saklama ve kamu alacağından sorumlu olma konusunda kişiler lehine çeşitli güvenceler getirilmiştir. Buna göre, belge saklama ve saklanmayan belgelerden dolayı mesul tutulma konusunda hukuk sistemimizdeki düzenlemelerde, birbirine benzer şekilde beş yıllık süreler öngörülmüştür. Ancak, siyasi partilerin mevzuatta bu tür güvenceleri bulunmamaktadır, çünkü ilk incelemenin yapılması ve esasın karara bağlanması, tamamen ucu açık bir sürece tabi tutulmuştur.

11. Hukuk güvenliğine aykırı olan ve 12 Eylül 1980 askeri rejiminin ürünü olan yasadan kaynaklanan bu durumun mevzuat değişiklikleriyle bu güne kadar düzeltilmemesi karşısında, Anayasa Mahkemesinin içtihat tesis etme yoluyla siyasi parti mali denetimlerini hukuk devleti esaslarına uygun hale getirmesi mümkündür ve bu nedenle beş yıl veya daha eski yıllara ait mali denetimlerin işlemden kaldırılmasına karar verilmesi gerekirdi. Ancak bu yola da gidilmediğinden, beş yıl ve daha fazla zaman geçmiş evrak üzerinden mali denetim yapılmasına devam edilmektedir. Bu yöndeki uygulama, Anayasanın 2. maddesinde ifadesini bulan demokratik hukuk devleti ilkesine aykırıdır.

12. Siyasi partiler, Anayasa'nın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) güvencesi altında olduğundan, şu hususların da belirtilmesi yerinde olur:

13. Anayasa'nın 67. maddesinde seçme ve seçilme hakkı ile bir siyasi parti içinde faaliyette bulunma hakkı, 68. maddesinde siyasi parti kurma hakkı düzenlenmiş; yine 68. maddede siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları oldukları belirtilmiştir. AİHS'nin örgütlenme özgürlüğüne ilişkin 11. maddesi de siyasi parti faaliyetlerini güvence altına almaktadır.

14. Zaman sınırlamasına ve yasa ile belirlenmiş sürelerle tabi olmayan bir şekilde mali denetim yapılması ve bunun sonucunda, geçmiş yıllara ait harcama belgelerinin usulüne uygun olarak sunulmadığı gerekçesiyle, yine üst sınırı da olmaksızın, belirsiz miktarlarda para cezası (Hazineye irat kaydı) kesilebilmesi, denetim yılına ait bulgulardan hareketle çeşitli suç duyurularında bulunulması, siyasi faaliyet ve siyasi parti özgürlüğüne yapılmış bir müdahaledir.

15. Siyasi Parti özgürlüğüne yapılan müdahalenin, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtildiği şekilde, yasa ile yapılması, demokratik bir toplumda zorunlu olması ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaması gerekmektedir.

16. Mali denetim, siyasi parti faaliyetlerine yapılmış bir müdahale olmakla birlikte, demokratik bir toplumda zorunlu olduğu açıktır. Ancak, siyasi parti mali denetimlerinin ucu açık, yani yasa ile belli sürelerle bağlanmamış bir uygulama kapsamında gerçekleştirildiği, bu konuda yeterli yasal çerçeve bulunmadığı, kıyas yoluyla uygulanabilecek mevzuat hükümlerinin de Anayasa Mahkemesince re'sen uygulanmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda siyasi parti faaliyetlerine yapılmış müdahalenin, demokratik bir toplumda zorunlu olsa bile, "yasa ile düzenlenme" koşuluyla uyduğu söylenemez.

17. Öte yandan, vergi alacaklarının dahi 5 yılda zamanaşımına uğradığı bir hukuk düzeninde bir siyasi partinin kamu hazinesine bir borcu olmadığı halde mali bir cezaya çarptırılmasında ölçülülük bulunmadığı açıktır. Diğer bir ifadeyle, siyasi partilerin hesaplarının denetlenmesindeki kamu yararı ve siyasi parti mali denetimi için demokratik bir toplumda bulunan zorunluluk ile uzun ve belirsiz süreler sonunda yaptırımlara maruz kalmamayı gerektiren hukuk güvenliği arasında olması gereken adil ve makul denge ortadan kalkmış olmaktadır.

18. Bu nedenle beş yıldan sonra yapılan denetimlerin, buna bağlı suç duyurularının ve irat kaydı kararlarının, hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu kadar, Anayasa'nın 68. maddesine de aykırı olduğuna ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 11. maddesinin ihlalini oluşturduğuna şüphe bulunmamaktadır.

19. Anayasa Mahkemesinin yaptığı mali denetim, dosya üzerinden yapılan, temyiz ve itiraz kabil olmayan bir yargısal işlemdir. Anayasa Mahkemesinin siyasi parti mali denetimini bir dava olarak kabul edip etmemesi, siyasi partinin yararlanması gereken örgütlenme özgürlüğü yönünden önemli değildir. Sonuç olarak hakkında fiilen mali ceza yaptırımları uygulanacak olan tüzel kişi sıfatıyla, denetlenen partinin, Anayasa'nın 36. ve AİHS'nin 6. maddelerinde yer alan adil yargılanma hakkının kapsamı içinde olan ilke ve güvencelerden yararlanması gerekir.

20. Anayasa'nın 36. ve AİHS'nin 6. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında, makul sürede yargılanma da bulunmaktadır. Her türlü ölçüte göre, dosya üzerinden ve tek dereceli olarak yapılan mali denetimlerin beş yıl veya daha uzun sürelerde karara bağlanmasının makul ve haklı bir nedeni olamayacağından, adil yargılanma hakkının da bir ihlalini oluşturduğu açıktır.

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "*Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye-19920/13*" davasında, her ne kadar başvuru partinin "açık duruşma yapılmadığı" ve "temyiz hakkı bulunmadığı" yolundaki itirazlarını adil yargılanma hakkı kapsamında kabul edilebilir bulmamış ise de, denetimin uzun sürmesini "*Sözleşmenin 11. maddesi kapsamındaki örgütlenme özgürlüğüne yapılmış ölçüsüz bir müdahale*" olarak değerlendirmiş ve bu konuda adil yargılanma kapsamında ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına hükmetmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin uzun bulduğu denetim süresinin iki yıl olduğunu da kaydetmek gerekir. AİHM'nin değerlendirmesi bir bütün halinde şu şekildedir:

"97. Mahkemeye göre, Anayasa Mahkemesi tarafından uygulanan hukuka uygunluk koşullarının öngörülemezliğinin neden olduğu yasal belirsizlik, kamunda belirlenen kanunda belirlenen herhangi bir süre sınırı olmadığı dikkate alındığında, denetim usulünde karşılaşılan gecikmeler nedeniyle daha da artmıştır. Mahkeme bu bağlamda, yazılı usule dayanarak tüm denetimi gerçekleştiren Anayasa Mahkemesinin, 2008 hesaplarına ilişkin denetimi tamamlamasının üç yıl, 2009 hesaplarını tamamlamasının ise iki yıl sürdüğünü kaydetmiştir. Başvuran parti için önemli mali menfaatlerin söz konusu olduğu dikkate alındığında, Anayasa Mahkemesinin, sonraki yıllarda benzer giderler için yaptırımlarla karşı karşıya kalmasını engellemek amacıyla başvuran partiye tutumunu düzenleme imkanı sağlamak üzere, denetimi vaktinde tamamlamak için hususi özen göstererek hareket etmesi gerekirdi".

22. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararına hakim olan düşünceler, ilke itibariyle denetlenen partinin durumuna uygulanabilecek niteliktedir.

Bu ve yukarıda açıklanan diğer nedenlerle, denetlenen Parti hakkındaki çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT